

Dag 1 van de eerste taalperiode

Vooraf (vóór de kinderen in de klas komen) staat het bord klaar.

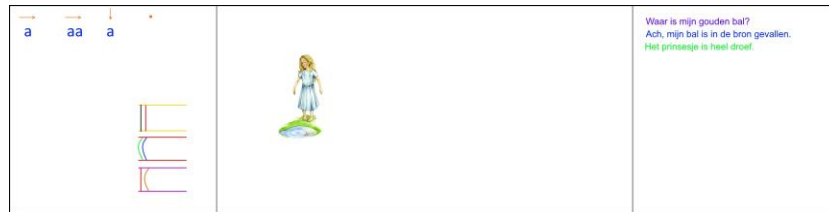
In het midden links het beeld van de letter die je gaat aanbieden.

Op de linkervleugel of op een ander bord ergens in de klas: de syntheseoefening.

Op de rechtervleugel of op een ander bord ergens in de klas: de analyseoefening.

Het bord voor de analyse en het bord voor de synthese mogen ook op een andere plek in de klas of zelfs buiten de klas staan (gang, hal, ander lokaal...). Hiermee krijg je weer wat extra bewegingsmogelijkheid en kunnen de kinderen beter onderscheid maken tussen de beide activiteiten. Het verdient aanbeveling om de kinderen te laten staan tijdens de analyse- en syntheseoefeningen aan het bord.

Voorbeeld:

Waarom moet het bord klaarstaan? Omdat de kinderen met grote verwachtingen in de klas komen en onmiddellijk bij het binnenkomen een esthetische ervaring opdoen. De schoonheid van het bordschema zet aan tot leren; een mooi bord wekt de weetlust op en daarmee ook de werklust. Maak je bord dus zo dat elk kind bij het binnenkomen van de klas met grote ogen, verwondering en interesse naar het bord kijkt. Niets zo saai als in een klas binnenkomen waar niets op het bord staat: een lege zwarte of groene wand recht in het blikveld van de kinderen, of waar een bord hangt vol grijze veegsporen of slordig geschreven teksten.

Al wat op een dag aan bod komt staat op voorhand op het bord. Dus ook de vormtekeningen (bandversieringen), tekeningen en/of teksten voor de les Frans of Engels, voor muziekles enz. En al wat op het bord

staat moet ook die dag aan bod komen. Zet niets of laat niets op het bord staan dat die dag niet gebruikt wordt. Sommige zaken kunnen echter wel enkele dagen op voorhand op het bord staan, zodat de kinderen ze onbewust opnemen. Dit geldt vooral voor vormtekeningen.

Begin zéér stipt. Dit wil zeggen: als de school om 9 uur begint, begin je stipt om 9 uur met de muzikale opmaat. Als de school eraan houdt om de kinderen in rijen op te stellen, dan moet dit gebeuren vóór de aanvang van de lestijd en niet op het moment dat de lestijd begint. Een goede school heeft echter geen behoefte aan rijen en een schoolbel is ook overbodig.

1. Muzikale opmaat:

In deze eerste periode van het schooljaar: eenstemmige zomer- en herfstliederen. Elk lied een aantal keer zingen, altijd meer dan 1 keer, liefst minstens 3 keer. Blokfluit oefenen. De vingerzetting voor de toon B (H of si).

Het is zéér wenselijk en bijzonder gunstig voor de kinderen dat de muzikale opmaat met verschillende klassen samen gebeurt. Bijvoorbeeld samen met 1e, 2e en 3e klas. Zo ook 4+5+6 tezamen.

2. Mondelinge herhaling en ritmiek.

Spreken + klappen, stappen van het alfabet, de dagen van de week, de maanden van het jaar. Vooruit en achteruit, met variaties in klappen, stappen, spreken in een stevig ritme. Tellen tot 20 (later ook tot 24 of 30 en meer). Vooruit, achteruit.

Gedichtje met euritmische gebaren.

Tellen tot 10 (later ook tot 24 of 30 enz.) in een andere taal (Frans, Engels, Spaans, Italiaans enz.).

Versjes met een ritme om te stappen en te klappen.

Gedichtjes in jambisch ritme (kort-lang), trocheus (lang-kort), anapest (kort-kort-lang) en dactylus (lang-kort-kort).

Getallenrijen (bv. 2-4-6-8-10-... en 3-6-9-12-... enz.) tot 20 of iets verder.

Getallen leggen met materialen (potloden zijn hiervoor het meest geschikt) en aansluitend daarmee eenvoudige optellingen, aftrekkingen, vermenigvuldigingen en delingen oefenen.

Ook de mondelinge herhaling en de ritmiek kunnen met verschillende klassen tezamen gebeuren. Bijvoorbeeld met 1e, 2e en 3e klas samen. Zo ook 4+5+6 tezamen. Het laatste gedeelte, namelijk het leggen van getallen en het daarbij horende rekenen gebeurt alleen in de eerste klas.

3. Instructie (introductie of inleiding op het lesthema) (25 à 35 minuten).

De letter A

Het is niet noodzakelijk om met de A te beginnen. Je kunt gelijk welke klinker als eerste nemen. De volgorde speelt geen rol.

3.1. Het nieuwe thema aanbrengen.

Herhaling van een gedeelte van het sprookje DE KIKKERKONING (op voorwaarde dat het sprookje eerder verteld is, anders vertel je het nu, maar dat is minder aan te raden). Aan de hand van vragen herhaal je samen met de kinderen het gedeelte van het verhaal waaruit het letterbeeld A zal komen. Voor dit sprookje is dit het gedeelte waarin de prinses met haar gouden bal speelt die telkens boven de bomen uit in het zonlicht komt en schittert, waarop de prinses met de armen omhoog gespreid uitroept: '**Waaaauw!**'

In dit gebaar van de prinses zit het gebaar van de A, maar omgekeerd. Dan valt de bal in het gras en de prinses roept: '**Ai**, gevallen!' Met de armen open naar beneden gericht.

In Vlaanderen kun je ook de uitroep '**Amaai!**' hieraan koppelen, bijvoorbeeld als de gouden bal tegen een tak botst. Ook de uitroep '**Au!**' of '**A!**' kun je erbij betrekken als de bal op het hoofd van de prinses valt. Je kunt ook de bal laten weggrollen in het bos, waarna de prinses op zoek gaat en als ze de bal vindt, zegt ze: '**Aha**, hier ben je!' Ze streelt de bal en mompelt: '**Aai**, balletje, aai.'

Als de bal in de bron valt, zucht de prinses verdrietig: '**Ach**, nu is de bal weg!' Dit is het gebaar waaruit hier het beeld van de letter (kapitaal) A komt, al maakt het niet uit of de prinses de armen omhoog of omlaag spreidt.

Steiner verbindt de klank A met verwondering en geeft als voorbeeld een mooie zonsopgang waar we dan met de uitroep 'AH' naar kijken. In het Nederlands gebruiken we de uitroep 'AH' doorgaans niet als uitroep van verwondering. Het is dus niet nodig om Steiner hierin te volgen. Je kunt beter zelf op zoek gaan hoe de klank A in het Nederlands

gebruikt wordt, zoals je in het voorbeeld met de prinses hierboven kunt zien.

Heb je dit samen met de kinderen zo besproken (klasgesprekje van enkele minuten), dan maak je samen met de kinderen het gebaar van de A. Dit kun je doen op verschillende manieren, bijvoorbeeld:

De armen spreiden.

De benen spreiden.

In een kring staan en licht achteroverhellen, met de armen gespreid.

Met de vingers de letter A vormen.

Nu teken je de letter (kapitaal) **A** over de tekening van de prinses heen (of je projecteert ze erop of je gebruikt een doorschijnend blad of folie). Je zegt de klank van de A en je tekent in verschillende groottes en in verschillende kleuren de kapitaal **A** rondom de prinses. Elke kapitaal die je getekend hebt, laat je door de kinderen (klassikaal) lezen.

In Antwerpen kun je ook de **A** van Antwerpen ertussen zetten. Daarna teken je de letter in verschillende vormen. Als onderkastletter (leesletter ofte kleine drukletter op 2 manieren: **a** en **ɑ**, als handschriftletter **a** en als sierlijke hoofdletter **A**. Enkele keren op

verschillende plaatsen op het bord en in verschillende kleuren. Elke letter die je tekent laat je door de kinderen lezen.

NAMEN DIE MET A BEGINNEN

Nu is het tijd om namen te zoeken die met A beginnen of waarin de A voorkomt. De eerste namen die de kinderen aanbrengen teken je op het bord, de volgende noteer je op een blad en zet je later (terwijl de kinderen tijdens het zelfstandig werk het bord overnemen) op het bord. Steeds in kapitalen want het gaat nog om tekenen, niet om schrijven.

Begin eerst met de namen van de kinderen in de klas.

Bijvoorbeeld: **A**ÏCHA, **A**LICJA, **A**DRIAAN, **A**RAF.

Vervolgens de namen van broers, zusjes en andere kinderen en leerkrachten op school en ten slotte van andere mensen, van dieren enz.

Bijvoorbeeld: **A**AGJE, **A**NNE, **A**ART, **A**BEL, **B**LACKY enz.

Daarna zoek je namen met een A erin of eindigend op A.

Bijvoorbeeld: **G**ABRIËL, **E**LIAS, **M**ARIA enz.

Woorden die met een A beginnen en met een A erin.

Bijvoorbeeld: **A**PPEL, **A**ARDBEI, **P**APA, **M**AMA enz.

Schrijf enkele namen en woorden in kapitalen op het bord, de andere noteer je op een blaadje en voeg je later – tijdens het zelfstandig werk – toe op het bord.

Het is niet nodig om de letter A een aparte kleur te geven binnen een woord.

Namen en woorden staan door elkaar op het bord. Dit hoeft niet perfect horizontaal te zijn, enige beweeglijkheid en soepelheid maakt het des te interessanter.

Je hoeft niet alle namen en woorden die de kinderen aanbrengen op het bord te zetten, je maakt een keuze en later, als de kinderen zelfstandig aan het werk zijn, kun je individueel namen en woorden laten toevoegen. Die schrijf je dan even voor op een klad- of oefenblaadje.

Moeten alle kinderen alles overnemen van het bord?

Nee, dat hoeft niet.

Ieder kind werkt zo goed mogelijk en je zorgt als leerkracht ervoor dat je zwakke kinderen individueel helpt. Het resultaat is minder belangrijk dan de inzet, maar het moet wel mooi zijn.

Als een kind moe is van het schrijven, dwing het dan niet om voort te doen, maar geef een andere opdracht, bijvoorbeeld een bewegingsopdracht.

Waarom eerst namen zoeken?

Door met namen te beginnen wek je de aandacht van de kinderen. In iedere naam komen klinkers voor, waardoor je in de eerste week van het schooljaar al ieder kind individueel kunt 'raken': minstens één keer in die eerste week zal de naam van ieder kind op het bord staan en zal het kind zich daardoor persoonlijk aangesproken voelen.

Maar namen hebben nog meer voordelen. In vele namen worden de letters anders verklankt dan we in het Nederlands gewoon zijn. Door met namen te beginnen pinnen we de uitspraak van de letters niet vast op één klank. Toch herkennen de kinderen die letters in hun naam. Een jongen die Teun heet weet perfect dat er in zijn naam een E en een U voorkomen, maar weet ook dat die niet als E en U uitgesproken worden. In Gudrun zie je een U (twee zelfs), maar hoor je een OE. Trui heeft een U en een I, maar je hoort iets helemaal anders. Bij Louis zie je drie klinkers, maar twee daarvan klinken anders dan verwacht. Zo is dat ook voor Wouter met zijn O en U die niet als O en U te horen zijn. En heet het kind Lewis, dan heeft die E een wel heel vreemde klank. Sommige letters worden zelfs helemaal niet uitgesproken. Neem bijvoorbeeld Jules: De E en de S hoor je niet, maar zie je wel. De twee L'en in Guillaume klinken als een J en de A en de U klinken samen als O. In

Margaux verdwijnen niet minder dan drie letters in die éne klank O. Toch heerlijk, dat je met namen zo een grote beweeglijkheid hebt in het verklanken van de letters. Is dit niet te verwarrend voor kinderen die pas beginnen lezen? Helemaal niet, het maakt het denken soepel en de kinderen aanvaarden probleemloos dat niet alles is zoals het er op het eerste gezicht uit ziet. Trouwens, hoe denk je dat Franse en Engelse kinderen leren lezen? Van bij het begin leren zij woorden lezen waarin letters andere klanken voorstellen dan men fonetisch gezien verwacht en zijn er letters die niet uitgesproken worden.

Heb je 2 à 3 minuten lang namen en woorden laten zoeken en heb je voldoende namen en woorden op een blaadje genoteerd om straks op het bord te zetten, laat je de kinderen in groepjes van 5 à 6) aan het bord komen om er een letter A te tekenen met wit krijt: eerst de schuine lijn links van boven naar beneden, dan de schuine lijn rechts van boven naar beneden en dan het horizontale streepje van links naar rechts. Met drie lijnen kun je de letter A tekenen. Dit laat je in de volgende rekenperiode bij de behandeling van het getal 3 nog eens doen. Zo kun je het tekenen van letters verbinden met het tellen. In de loop van de volgende dagen kom je bij deze reeks: de I teken je met één streep (in één beweging) net als de O en de U. De L in twee bewegingen, de A in drie, de E in vier.

3.2. Herhaling van het thema van gisteren.

Dit is vandaag niet van toepassing, aangezien dit de eerste les is.

3.3. Analyse van teksten: visuele analyse + auditieve synthese.

Op de rechtervleugel van het bord (of op een bord op een andere plaats in de klas of buiten de klas) staan enkele zinnen uit het sprookje *De kikkerkoning*. Het lettertype is onderkast (leesletter), maar elke zin begint met een kapitaal en de leestekens staan er zoals het hoort.

Bijvoorbeeld:

Waar is mijn gouden bal?

Ach, mijn bal is in de bron gevallen.

Het prinsesje is heel droef.

De kinderen komen bij het bord staan. Als het klaslokaal te klein is, kun je een bord apart voorzien voor de analyseoefeningen en dit bord in een ander lokaal of in de gang zetten. Dit geeft extra beweging. Wacht niet tot alle kinderen perfect en stil bij het bord staan, maar begin onmiddellijk zodra je zelf bij het bord bent aangekomen. Omdat je voldoende herhaling voorziet, is het geen probleem als niet iedereen van bij het begin alles meedoet. Hoe strakker je tempo, hoe beter voor de kinderen.

Waarom meer dan één zin?

Om de kinderen die al kunnen lezen tegemoet te komen.

Om voldoende mogelijkheden te hebben bij de analyse.

Lees een drietal keer de drie zinnen, klassikaal.

Als je een aanwijsstok gebruikt of je wijst met de hand aan, dan volg je in het begin de zin van links naar rechts, maar na enkele dagen wijs je de regel alleen nog achteraan aan, niet ervoor. Zo dwing je de kinderen om de ogen direct naar het einde van de regel te richten. Dit bevordert het vloeiend lezen.

Zo doe je dit ook als je een woord aanwijst: steeds het einde van het woord aanwijzen. Wanneer de kinderen beginnen met het lezen van boeken en ze willen daarbij de regels aanwijzen met een strook papier of een lat, dan laat je hen dit doen boven de regel. Op deze manier

kunnen ze vooruitkijken naar de volgende regel. Laat je dit aanwijzen onder de regel gebeuren, dan zien ze niet wat er gaat komen.

Zijn er kinderen in de klas die al kunnen lezen, dan mogen zij de tekst ook apart voorlezen. Meestal zijn er enkele kinderen in de klas die al kunnen lezen; zij zijn de voortrekkers voor de andere kinderen. Dankzij deze oefeningen worden deze kinderen actief bij de les betrokken en gaan ze zich niet vervelen.

Je wijst nu een willekeurig woord aan in de tekst: de kinderen lezen het woord klassikaal. Bij deze oefeningen zelden of nooit een kind apart laten lezen, maar steeds gezamenlijk. Zo kunnen de zwakke kinderen ook meedoen. Later, tijdens het zelfstandig werk kun je kinderen apart laten lezen. Een voorbeeld:

Wijs het woord *Ach* aan, de kinderen lezen 'ach'.

Wijs het woord *mijn* aan, de kinderen lezen 'mijn'.

Wijs het woord *bal* aan. De kinderen lezen 'bal'.

Wijs het woord *is* aan. De kinderen lezen 'is'.

Wijs het woord *droef* aan. De kinderen lezen 'droef'.

Dit doe je nog een of twee keer op dezelfde wijze. Het lezen zal steeds vlugger gaan omdat de kinderen de tekst snel uit het hoofd kennen.

Je vraagt: wat heb je nu eigenlijk gelezen?

Een kind (of enkele kinderen) zal bijvoorbeeld antwoorden: 'Ach mijn bal is droef.'

Je vraagt: 'Is de bal droef?' 'Kan dat, Een bal die droef is?'

Hier volgt een heel kort klasgesprek van 1 à 2 minuten. De kinderen mogen door en met elkaar spreken. Een lichte chaos is nu op zijn plaats ter afwisseling van het sterk geleide werk.

Het herkennen van de woorden uit de tekst is VISUELE ANALYSE. Maar tegelijk doe je ook aan AUDITIEVE SYNTHESE, doordat je met de woorden een nieuwe zin maakt.

Wacht nu niet tot het weer stil is, want dan kun je nog lang wachten. Begin gewoon aan de volgende analyse + synthese, dus met het maken van een tweede zin. Zo heb je direct weer de aandacht van iedereen.

De zinnen moeten niet altijd ernstig of zinvol zijn. De kinderen genieten ervan als de zin inhoudelijk niet helemaal klopt.

Bijvoorbeeld:

Wijs *Waar* aan: de kinderen lezen 'waar'.

Wijs *is* aan: de kinderen lezen 'is'.

Wijs *het* aan: de kinderen lezen 'het'.

Wijs *gouden* aan: de kinderen lezen 'gouden'.

Wijs *prinsesje* aan: de kinderen lezen 'prinsesje'.

Twee- of driemaal herhalen en daarna weer een kort chaotisch klasgesprek van 1 à 2 minuten over: 'Bestaat er een gouden prinsesje?'

Nu kun je nog een derde zin maken. Bijvoorbeeld:

Wijs *Het* aan: de kinderen lezen 'het'.

Wijs *prinsesje* aan: de kinderen lezen 'prinsesje'.

Wijs *is* aan: de kinderen lezen 'is'.

Wijs *in* aan: de kinderen lezen 'in'.

Wijs *de* aan: de kinderen lezen 'de'.

Wijs *bron* aan: de kinderen lezen 'bron'.

Wijs *gevallen* aan: de kinderen lezen 'gevallen'.

Weer twee- of driemaal herhalen gevolgd door een kort chaotisch gesprek over deze zin.

Zoals je in deze voorbeelden kunt zien, hoeft je niet alleen éénlettergrepige woorden te gebruiken. Het heeft zelfs voordelen om meerlettergrepige en éénlettergrepige woorden door elkaar te gebruiken, omdat de zeldzame lange woorden snel te herkennen zijn.

Dan volgt de analyse van woord naar letter.

Je laat bijvoorbeeld drie kinderen bij het bord komen en geeft hen iets om aan te wijzen (stok, lat...). Telkens een kind de gevraagde letter heeft aangewezen, geeft het de stok door aan een kind in de klas, dat dan ook bij het bord komt en even wacht tot de twee kinderen vóór hem een letter aangewezen hebben. Zo kunnen vele kinderen kort na elkaar aan de beurt komen.

L: 'Waar zie je de letter **a**?'

Het eerste kind mag in een woord de letter **a** aanwijzen. Het tweede kind wijst in een ander woord (of in hetzelfde woord) de letter **a** aan. Het

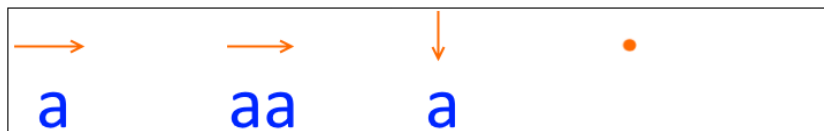
derde kind doet dit ook, en zo verder tot er een vijf- à zestal kinderen aan de beurt geweest is.

Het is geen probleem als twee kinderen na elkaar dezelfde **a** aanwijzen. Hanteer bij deze oefening een vlot tempo. Niet wachten! Kan een kind de letter niet aanwijzen, dan help je even en direct komt het volgende kind aan de beurt.

3.4. Syntheseoefeningen: visuele synthese.

Omdat er nu slechts één letter aangebracht is, kan er nog geen sprake zijn van synthese. Maar de oefening kan al gemaakt worden zodat de kinderen, zodra er in de tweede week een medeklinker bijkomt, er al vertrouwd mee zijn.

Op de linkervleugel van het bord, of beter nog op een bord ergens anders in of buiten de klas staat de letter **a** in onderkastletter (leesletter). De kleur van de letter kies je zelf. De kinderen komen bij dit bord staan. Links op het bord staat **a**, rechts daarvan **aa**, uiterst rechts **a**. Boven de eerste **a** staat een lange horizontale pijl (→). Boven de middelste **aa** staat ook een lange horizontale pijl (→). Boven de rechtse **a** een korte verticale pijl (↓). Het punt rechts dient voor de doffe e die morgen aan de beurt komt.

De eerste **a** moet lang klinken bij het lezen. Waarom? Omdat in het Nederlands zeer veel open lettergrepen voorkomen waarbij de klinker lang wordt uitgesproken. Ook bij het lezen van het alfabet in het Nederlands klinken de klinkers lang terwijl ze slechts één keer geschreven worden. In het Frans bijvoorbeeld is dit niet zo, de e in het alfabet klinkt er als een doffe e.

De middelste **aa** klinkt ook lang. Dit is voor de hand liggend, in gesloten lettergrepen wordt de lange klank meestal voorgesteld door twee klinkers. Uitzondering is het onbepaald lidwoord 'een', daarin klinkt de dubbele e als een doffe e. Dit komt morgen aan de beurt.

De rechtse **a** klinkt kort. Ook dit is duidelijk, een korte klank in een gesloten lettergreep schijf je met één klinker.

Dit oefen je met gebaren waarmee je lang en kort uitbeeldt. Bijvoorbeeld zo: bij de lange klank gaan de twee handen voor de borst langzaam uiteen. Bij de korte klank tik je met beide handen (vingertoppen) even op de tafel of in de lucht.

Dit herhaal je een drietal keer in dezelfde volgorde, van links naar rechts. Daarna ook nog eens door elkaar.

3.5. Dictee: auditieve analyse.

De kinderen gaan naar hun plaats.

Ze nemen een kleurpotlood of – bij voorkeur – een schetspotlood.

Ze krijgen een klein oefenblad (formaat A6 = kwart van een A4-blad).

Je geeft eerst duidelijk aan (desnoods voordoen op het bord) dat de kinderen de letters naast elkaar moeten schrijven en aan de linkerkant van het blad moeten beginnen. Dit oefen je desnoods vóór je met het dictee begint.

Waarom op deze manier?

Omdat dit voorbereidt op de visuele synthese die in een later stadium bij deze dictees aan bod komt en waarbij de kinderen de woorden lezen die ze gevormd hebben met de letters.

De kinderen schrijven (tekenen) de letters in kapitalen. De kinderen die al verbonden schrift kennen, mogen dat vanzelfsprekend gebruiken.

L (leerkracht): ‘Teken (schrijf) de letter van de eerste klank die je hoort in AARDE.’

De kinderen schrijven (tekenen) de A.

L: ‘Teken de letter van de laatste klank die je hoort in MAMA.’

De kinderen schrijven (tekenen) de A.

L: ‘Teken de letter van de middelste klank die je hoort in PAN.’

De kinderen schrijven (tekenen) de A.

L: ‘Teken de letter van de laatste klank die je hoort in PAPA.’

De kinderen schrijven (tekenen) de A.

L: ‘Teken de letter van de middelste klank die je hoort in VAL.’

De kinderen schrijven (tekenen) de A.

L: ‘Teken de letter van de eerste klank die je hoort in AAP.’

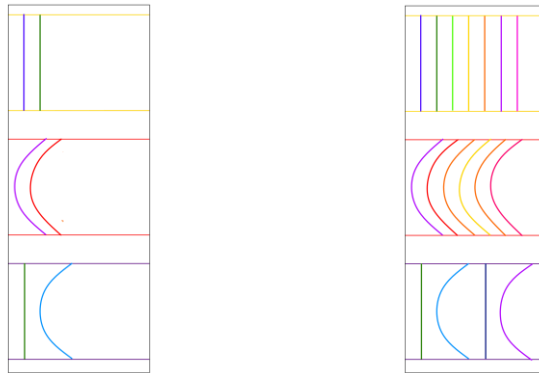
De kinderen schrijven (tekenen) de A.

Een of twee kinderen verzamelen de blaadjes. Ook dit mag weer chaotisch verlopen.

3.6. Vormtekenen.

Amper zitten enkele kinderen op hun stoel of je begint al met het oefenen van de vormtekeningen. Omdat je de oefeningen toch verschillende keren herhaalt, kunnen de tragere kinderen - die nog niet op hun stoel zaten toen je begon – toch elke opgave voldoende oefenen. Ik ga er in dit voorbeeld van uit dat dit de eerste dag is waarop je vormtekeningen in voorbereiding op het verbonden schrift maakt en dat je dus op de eerste schooldag met het openingsfeest nog geen vormtekeningen hebt laten maken. Is dit wel gebeurd, dan geef je nu de opgaven die erop volgen.

Deze drie vormen op de afbeelding links heb je op voorhand op het bord klaargezet en vul je nu aan met de vormen op de afbeelding rechts:

Je volgt met een vinger of een stok de lijnen van de bovenste opgave (verticale lijnen), steeds van boven naar beneden en je vult de reeks aan met krijt. De kinderen doen mee met de vinger in de lucht. Dit herhaal je en je laat de kinderen bij elke herhaling op een andere manier meedoen.

Bijvoorbeeld:

- met de rechterhand in de lucht;
- met de linkerhand in de lucht;
- met de rechterduim op het tafelblad;
- met de linkerpink op de rechterarm;
- met de rechtervoet op de vloer;
- met de neus in de lucht;

met de linkermiddelvinger op het voorhoofd;
met de rechterwijsvinger op de eigen rug;
met de wijsvinger op de rug van een ander kind;
enzovoort, er zijn tal van variaties te bedenken.

Je begint steeds met de grote gebaren en eindigt bij kleine vingerbewegingen (bijvoorbeeld met de wijsvinger op het blad waarop de kinderen de tekening straks met het kleurpotlood maken).

Na het oefenen van de bovenste tekening (verticale lijnen) oefen je de middelste tekening (gebogen lijnen) op dezelfde manier, en dit doe je daarna ook met de derde opgave (afwisselend rechte en gebogen lijnen).

Net als bij het oefenen van de kapitaal A laat je nu de kinderen weer in groepjes van 5 of 6 aan het bord komen en elke vorm tekenen. Geef de kinderen wit krijt. Kleurkrijt is soms te zacht - en kleurt handen en kleren - soms te hard; soms niet goed leesbaar op het bord; soms krast het en sommige kleuren laten een dagenlange indruk na.

Hiermee is een einde gekomen aan de introductie en kunnen de kinderen zelfstandig aan het werk gaan. De volgende dagen kun je bij de overgang van de instructie naar het zelfstandig werk nog een activiteit toevoegen, namelijk de letters, de namen en de tekening van de vorige dag afvegen. Zie bladzijde 58.

Zo ziet het bord eruit bij het einde van de instructie (zonder de letters en vormen die de kinderen getekend hebben):

Omdat er nog voldoende plaats is op het bord kun je kinderen tijdens het zelfstandig werk ook kapitalen en vormtekeningen op het bord laten oefenen met wit krijt.

4. Zelfstandig werk (30 minuten).

Je legt klaar en duidelijk uit wat de kinderen nu moeten doen. Pas als je klaar bent met deze uitleg schieten ze in actie.

De eerste dagen oefen je dit goed met de kinderen. Je zult er dus ook wat meer tijd aan besteden. Na een week of twee zijn ze het gewoon en loopt het als vanzelf.

De eerste dagen zul je nog moeten helpen bij het begin van het zelfstandig werk, maar ook dit loopt na enkele dagen van een leien dakje, zodat je tijd hebt om zwakke kinderen bij je te nemen.

Deze opdrachten geef je vooraf (*L=leerkracht*):

L: 'Je werkt met kleurpotloden. Je mag steeds zelf de kleuren kiezen.'

L: 'Je neemt de tekening en de letters van het bord over.'

L: 'Je schrijft de namen en de woorden van het bord over.'

L: 'Als je klaar bent, breng je je blad bij mij en krijg je een nieuw blad voor de vormtekening.'

Laat deze 4 punten door enkele kinderen herhalen. Dan pas leggen ze alles klaar. Later hoeft deze herhaling niet meer.

De kinderen mogen altijd zelf de kleuren kiezen. Die kleuren mogen dus ook verschillen van de kleuren die je op het bord gebruikt. In enkele scholen zag ik dat de leerkracht bepaalde welke kleuren de kinderen moesten gebruiken. Dit is niet zinvol, want zo komt de eigenheid van het kind niet tot uiting. Creatief werken wil niet zeggen dat alleen de leerkracht creatief mag zijn, ook de kinderen mogen – binnen de grenzen van de opdracht – hun creativiteit tonen. Hun kleurgebruik geeft in grote mate een beeld van hun karakter en temperament. Hoe minder uniform het werk is, hoe beter.

De kinderen leggen hun kleurpotloden klaar.

Welke potloden?

Mijn voorkeur gaat – zeker in deze eerste periode – uit naar dunne kleurpotloden omdat zij het best een goede potloodgreep ondersteunen. Dikke kleurpotloden die de jongste jaren erg in trek gekomen zijn in vele scholen zijn minder geschikt om een goede potloodgreep (pengreep) te ontwikkelen.

Kinderen gebruiken voor het werk op de periodebladen in géén geval was- of oliekrijtjes en al zeker geen wasblokjes. Was- en oliekrijtjes laat je alleen gebruiken voor het maken van tekeningen op grote bladen (minstens A4) over de verhalen uit de lessen cultuurbeschouwing.

Meer info over het gebruik van potloden vind je bij [Bas Kunstler schrijft](#).

Schriften of losse bladen?

Ik verkies losse tekenbladen met een dikte van minstens 160 gr/m². Losse bladen zijn te verkiezen boven schriften en periodeschriften omdat ze gemakkelijker te hanteren zijn (periodeschriften zijn véél te groot). Een tweede voordeel is dat mislukte bladen na verloop van tijd kunnen verdwijnen — als de kinderen dat graag willen — zodat het eindresultaat altijd mooi is.

Je geeft elk kind een tekenblad, laat de naam erop schrijven (bovenaan of onderaan, links of rechts tegen de rand van het blad, de kinderen mogen dit zelf bepalen, het hoeft niet uniform te zijn).

Nu vul je op het bord de namen en woorden aan die je tijdens de instructie op een blad genoteerd hebt.

De kinderen nemen de tekening (prinses met de armen open) van het bord over of tekenen naar eigen inspiratie de prinses uit het verhaal. Rondom de tekening komen enkele letters A, in de verschillende lettertypes.

Daartussen namen en woorden die met een A beginnen en namen en woorden waarin een A voorkomt.

De kinderen kiezen zelf welke woorden en namen ze overnemen en waar ze deze op het blad zetten.

Nadat je het bord aangevuld hebt met namen en woorden ga je met kinderen individueel aan het werk.

Kies een plek ver genoeg van de andere kinderen, zodat je hen niet stoort. Liefst achteraan in de klas.

Je laat één kind bij je komen en werkt even met dit kind alleen.

Daarna ga je even kijken naar het werk van de kinderen en je neemt weer één kind mee om apart te werken.

Zo doe je verder tot je een aantal kinderen bij je gehad hebt.

De kinderen die klaar zijn brengen hun blad. Bekijk dit even en geef een zeer korte commentaar.

Omdat dit de eerste dag is dat de kinderen zelfstandig werken, laat je na een klein halfuur alles neerleggen (met een lied of een gedicht, liever niet met een belletje zoals ik in vele klassen heb gezien). Je verzamelt de bladen van de kinderen. Werkbladen die niet afgewerkt zijn, kunnen later afgewerkt worden, in de loop van de volgende dagen maar net zo goed enkele maanden later. Het is zelfs geen noodzaak om elk blad helemaal af te werken, open plekken kunnen de kinderen later opvullen met illustraties.

Voorzie een rek waarop je per kind de onafgewerkte bladen verzamelt en een rek waarop de afgewerkte bladen per kind komen. De onafgewerkte bladen hoef je niet per vak of per periode te sorteren, de afgewerkte wel.

Geef het blad voor de vormtekening.

Op het blad voor de 3 vormtekeningen staat elke lijn (figuur) enkele keren in schetspotlood voorgetekend. Je doet dit vooraf, maar het allerbeste is om dit te doen terwijl het kind naast je staat zodat het kan zien wat je doet. Als je écht tijd te kort komt, kun je de lijnen vooraf op één blad voortekenen en dat blad dan kopiëren, maar dan liefst in kleur. Je vouwt het blad dubbel (alleen vandaag individueel voordoen, indien nodig, de volgende dagen doen de kinderen dit zelf. In feite hebben de kinderen dit al voldoende geoefend in de kleuterschool).

Dan geef je deze uitleg:

- Eerst over de potloodlijn gaan met het kleurpotlood.
- Dan zelf verder tekenen tot aan de vouw.
- Dan de tweede tekening op dezelfde manier.

- Dan de derde tekening op dezelfde manier.
- Het blad laten controleren.
- Dan elke tekening afwerken tot helemaal rechts op het blad.

Dit zijn 6 opdrachten tegelijk en dat is voor vele kinderen te veel ineens om te onthouden. Daarom zul je dit in het begin nog goed individueel opvolgen en begeleiden.

Is de tijd om en het blad is niet klaar? Geen probleem, de kinderen kunnen het later afwerken.

Zijn de tekeningen niet goed? Je kunt op vele andere momenten de tekeningen nog eens laten maken en bijsturen waar nodig.

De eerste dagen gaat dit wat traag en moet je alles stapsgewijs doen. Na een week weten de kinderen wat er van hen verwacht wordt en hoef je de uitleg niet meer te geven.

Kinderen die nog niet klaar zijn met de tekening van de letter en de bijhorende letters, namen en woorden laat je daarmee ophouden als het tijd is om aan de vormtekeningen te beginnen.

5. Terugblik en vooruitblik

Tien minuten vóór het einde van de periodeles volgt de terugblik op de periodeles, met de hele klas tezamen.

L: *‘Welke letter hebben jullie vandaag geleerd? Teken ze met de hand in de lucht (of op een andere manier)’.*

Leerkrachten gebruiken hier soms het persoonlijk voornaamwoord ‘we’ en vragen: *‘Welke letter hebben we vandaag geleerd?’* Dit is niet correct, want de leerkracht heeft die letter vandaag niet geleerd, hij of zij heeft die al vele jaren geleden geleerd. Daarom is het beter om de vraag met het persoonlijk voornaamwoord ‘jullie’ te stellen. Daarmee beklemtoon je ook het onderscheid tussen de leerkracht en de leerlingen, wat ten goede komt aan de autoriteit van de leerkracht. Een goede leerkracht begeeft zich nooit op het niveau van de leerlingen.

Herhaal de zinnen van de analyseoefening.

Herhaal kort de letter a van de syntheseoefening.

Herhaal de drie vormtekeningen. Teken met de hand in de lucht (of op een andere manier).

L: *'Morgen (overmorgen, maandag...) leren jullie de letter E.'*

Je kan deze letter al even op het bord tekenen in kapitaal en het erbij horende gebaar voordoen.

6. [Pauze](#)

7. [Vaklessen na de pauze](#)

8. [Namiddag: bij voorkeur kunstzinnige vakken en bewegingsvakken.](#)